

*Н.С. Юрченко, аспірантка
ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН,
м.н.с. відділу економічних досліджень
Інституту продовольчих ресурсів НААН*

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ОСНОВІ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ

У статті проаналізовано світовий досвід застосування кластерних підходів організації промислового виробництва та їх вплив на конкурентоспроможність галузі, визначено, що зростання інноваційної активності підприємств можливе за умови застосування нових організаційних важелів, здатних стимулювати підвищення продуктивності праці у промисловості, створення продукції з високою доданою вартістю, розвиток високотехнологічних та наукоємних виробництв, замкнених ланцюгів виробництва. Одним з найбільш ефективних засобів підвищення інноваційної активності у промисловості є застосування кластерного підходу, що дозволяє об'єднати у межах кластерів ресурси та компетенції, недоступні для окремих підприємств. Визначено, що кластерний підхід до формування інноваційної інфраструктури можна вважати інструментом інтеграції науки, освіти та бізнесу, способом реалізації територіального принципу управління інноваційним розвитком та одним з головних напрямків підвищення конкурентоспроможності галузей. Досліджено та проаналізовано місце України в рейтингу за індексом глобальної конкурентоспроможності та Динаміку змін позицій України в ньому за період 2010-2016 рр. З метою порівняння сприятливості бізнес-середовища у різних країнах світу, було також проаналізовано місце України в рейтингу легкості ведення бізнесу «Doing Business-2015»

Ключові слова: конкурентоспроможність, кластер, індекс, рейтинг, харчова промисловість

*N.S. Yurchenko, PhD student
NSC «Institute of agrarian economy »NAAS
Junior Researcher of Department of Economic Research
NAAS, Institute of food resources*

WORLD EXPERIENCE OF INCREASING OF COMPETITIVENESS OF FOOD INDUSTRY BASED ON CLUSTER APPROACH

The article analyzes the international experience of cluster approaches of industrial production and its impact on the competitiveness of the industry, determined that the growth of innovation activity now subject to the application of new organizational levers that can stimulate increased productivity in the industry, creating products with high added value, development high-tech and knowledge-intensive industries, closed circuit production. One of the most effective means of increasing innovation activity in the industry is the use of cluster approach of industrial production, which brings together within a cluster resources and expertise are not available for individual enterprises. Determined that the cluster approach to building innovation infrastructure can be considered an instrument of integration of science, education and business, a way of implementing the principle of territorial management of innovative development and one of the main ways to increase the competitiveness of industries. Defined and analyzed Ukraine's place in the ranking index of global competitiveness and the dynamics of change Ukraine's position in it for the period of 2010-2016 years. To compare favorable business environment around the world we also analyzed Ukraine's place in the ranking of ease of doing business «Doing Business -2015».

Keywords: competitiveness, cluster, index, ranking, food industry

*Н.С. Юрченко, аспірантка
ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН,
м.н.с. отдела економічних досліджень
Інститута продовольствених ресурсів НААН*

МИРОВОЙ ОПЫТ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ НА ОСНОВЕ КЛАСТЕРНОГО ПОДХОДА

В статье проанализирован мировой опыт применения кластерных подходов организации промышленного производства и их влияние на конкурентоспособность отрасли, определено, что рост инновационной активности предприятий возможен при условии применения новых организационных рычагов, способных стимулировать повышение производительности труда в промышленности, создание продукции с высокой добавленной стоимостью, развитие высокотехнологичных и наукоемких производств, замкнутых цепей производства. Одним из наиболее эффективных средств повышения инновационной активности у промышленности есть применение кластерного подхода организации промышленного производства, который позволяет объединить в пределах кластеров ресурсы и компетенции, недоступные для отдельных предприятий. Определено, что кластерный подход до формирования инновационной инфраструктуры можно считать инструментом интеграции науки, образования и бизнеса, способом реализации территориального принципа управления инновационным развитием и одним из главных направлений повышения. Определено и проанализировано место Украины в рейтинге за индексом глобальной конкурентоспособности и Динамика изменений позиций Украины в нем за период 2010-2016 гг. С целью сравнения благоприятности бизнес-среды в разных странах мира, было также проанализировано место Украины в рейтинге легкости ведения бизнеса "Doing Business - 2015"

***Ключевые слова:** конкурентоспособность, кластер, индекс, рейтинг, пищевая промышленность*

Постановка проблеми. Ситуація, що склалася в останні роки в українській економіці ставить завдання пов'язані з реалізацією нових ідей насамперед у сферах, пов'язаних з підвищенням інвестиційної та інноваційної активності. Науково-дослідні організації та підприємства проводять наукові дослідження і розробки нової продукції чи послуг з метою диверсифікації виробництва, модернізації, створення високих технологій і сучасного виробничого потенціалу. Під впливом зростаючої внутрішньої і зовнішньої конкуренції інвестиції та інновації стають найважливішим елементом управління на підприємствах. Нові ідеї і продукти, прогресивні технології та організаційні рішення все в більшій мірі визначають успіх підприємницької діяльності, забезпечують їх виживання та фінансову стабілізацію [1]. Управління інвестиційною та інноваційною діяльністю стає найважливішою складовою будь-якого підприємства, орієнтованого на стратегічний успіх у жорстких конкурентних умовах ринкової економіки. Таким чином, тісний взаємозв'язок інвестицій та інновацій не дозволяє розглядати ці процеси відокремлено один від одного, так як вони представляють собою самостійну сферу економічної діяльності підприємства, пов'язану з фінансуванням та управлінням процесами оновлення всіх елементів функціонування суб'єктів господарювання в ринковій економіці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інноваційного-інвестиційного розвитку підприємств були пріоритетними у дослідженнях таких відомих українських науковців як: Дадій О.І., Лупенка Ю.О., Саблука П.Т., Сичевського М. П., Месель-Веселяка В.Я., Шпикуляка О.Г., Шубравської О.В., О.М. Алімова, О.І. Амоші, Б.В. Буркинського, В.М. Гейця, Б.М. Данилишина, С.І. Дорогунцова, В.Ф. Столярова, А.М. Федорищева, М.І. Чумаченко, В.С. Яцкова, Л.В. Дейнеко, Коваленко О.В., Юзефовича А. Е., Є. П. Качана, Г. М Качана, М. П. Бутка, А.Ф. Гончара та інших. У дослідженнях цих вчених порушуються і

аналізуються різні аспекти становлення та розвитку харчової промисловості, її підгалузей в різні періоди часу, а також пропонуються теоретичні і практичні рекомендації щодо удосконалення механізмів господарювання агропромислового комплексу країни.

В наш час, підприємства АПК в межах національного та глобальних ринків недостатньо використовують потенціал впровадження нетехнологічних інновацій, насамперед організаційних та маркетингових, що є важливими складовими розвитку інноваційних мережевих структур. Це свідчить про недостатню увагу промислових підприємств до впровадження сучасних методів корпоративного управління та вироблення комплексних стратегій управління бізнесом. Зростання інноваційної активності підприємств можливе за умови застосування нових організаційних важелів, здатних стимулювати підвищення продуктивності праці у промисловості, створення продукції з високою доданою вартістю, розвиток високотехнологічних та наукоємних виробництв, замкнених ланцюгів виробництва. Одним з найбільш ефективних засобів підвищення інноваційної активності є застосування кластерного підходу організації промислового виробництва, який дозволяє об'єднати у межах кластерів ресурси та компетенції, недоступні для окремих підприємств. Інноваційний кластер являє собою цілісну систему підприємств та організацій з виробництва готового інноваційного продукту, що включає весь інноваційний ланцюг від розвитку фундаментальної наукової ідеї до виробництва та дистрибуції готової продукції.

Значний внесок у розвиток теорії та практики інтеграційних об'єднань, зокрема кластерних підходів господарюючих суб'єктів внесли зарубіжні економісти: М. Алле, Б. Баласа, М. Бішоп, Дж. Вайнер, Ф. Герельса, П. Гохан, М. Джорд, Г. Дінз, Г. Дональдсон, С. Зайзель, Г. Крьомер, Р. Коуз, Ф. Крюгер, Р. Купер, А. Лажу, Р. Ліпсей, М. Марсалеze, А. Маршал, Дж. Мід, Г. Мюрдаль, А. Мюллер-Армак, А. Предоль, Ф. Перру, Дж. Піндер, Я. Тінберген, Б. Твис, П. Уальз, О. Вільямсон, И. Шумпетер та інші, в працях яких знайшли розвиток концептуальні підходи до обґрунтування доцільності та ефективності інтеграційних процесів в різних сферах економіки. Розроблені теоретико-методологічні та методичні підходи є підґрунтям для подальшого наукового дослідження у цьому напрямі.

Метою статті є здійснення аналізу світового досвіду підвищення конкурентоспроможності підприємства на основі кластерного підходу з метою визначення потенційних можливостей введення кластерної політики в Україні.

Виклад основних результатів досліджень. Специфічні особливості ринку продовольства, що вимагають проходження продукції (сировини до готового продукту) через горизонтальну і вертикальну інтеграцію, приводять до того, що в аграрній сфері економіки ринковий механізм не спроможний ефективно виконувати головну функцію — бути регулятором попиту і пропозиції та вирівнювати їх, не допускаючи різких коливань цін. Внаслідок цього продовольчий ринок не є саморегулюючим. Світова та вітчизняна економіка формують нову модель розвитку, підґрунтям якої є зростаючий взаємозв'язок між соціально-економічним розвитком суспільства та інтеграційними процесами. Як показує світовий досвід, успішне використання досягнень науково-технічного прогресу здатне суттєво вплинути на перебіг економічних процесів на національному та глобальному ринках, значно прискорити їх. Щодо кластерів то вони охоплюють велику кількість різного роду підприємницьких структур, важливих для конкурентної боротьби, - постачальників спеціального обладнання, нових технологій, послуг, інфраструктури, сировини, додаткових продуктів тощо. Крім цього, вони також включають у себе урядові установи, університети, центри стандартизації, різні асоціації, що забезпечують спеціальне навчання, освіту, інформацію, дослідження і технічну підтримку [2]; є ключовим компонентом багатьох тлумачень, характерною ознакою їх сутності є об'єднання окремих елементів в єдине ціле для виконання певної функції або досягнення мети.

У сучасній економічній ситуації використання кластерного підходу у регіональній продовольчій сфері може базуватися на наступних основних принципах:

1. Формування агропромислових кластерів полягає в тому, щоб, виходячи з науково обґрунтованих і технологічно реалізованих комплексних рішень, а також підприємницьких механізмів, створити сприятливі умови для переозброєння галузі і залучення інвестицій.

2. Цільовий початок у діяльності кластерів має інноваційно-інвестиційний характер. Якраз інноваційна основа дозволить забезпечити стійкий розвиток підприємств кластера і їх конкурентоспроможність не тільки на регіональному ринку, але і за його межами. В результаті реалізується основне призначення кластера як інструмента підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки.

3. Успішна діяльність кластера визначається станом бізнес-клімату.

4. Для забезпечення стійкості кластера і можливості його розвитку в тривалій перспективі необхідна підтримка у створенні і діяльності кластера місцевими органами влади через механізм державного регулювання або прямою участю державних структур у складі інтегрованих кластерних формувань.

Важливо зауважити, що створення кластерів прискорює процеси в окремо взятих галузях, веде до посилення інноваційних процесів і зміцнює спроможність учасників конкурувати на міжрегіональному і світовому ринках. Розвиток кластерів викликаний необхідністю створення нового типу виробничих систем в умовах глобалізації.

Світова практика свідчить про успішну діяльність великої кількості різних кластерів і доводить їх конкурентні переваги у порівнянні з традиційними структурами.

Аналізуючи кластерний підхід в стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку зарубіжних країн, С. Б. Ленчук та Г. А. Власкін [3] зазначають, що в останні два десятиліття процес формування кластерів відбувався досить активно. В цілому, за оцінкою експертів, до теперішнього часу кластеризацією охоплено близько 50% економік провідних країн світу. Зокрема, вчені зазначають, що у Великобританії нараховується 168 кластерів, у Данії-37, Німеччині -34, Італії-20, Індії-106, Нідерландах-20, США -380, Франції -97, Фінляндії - 9. При цьому зазначено, що у США в рамках кластерів працюють більше половини підприємств, частка ВВП, що вироблено в них, перевищує 60%. Промислово розвинені країни на початку XXI століття досягли високого рівня кластеризації. Повної кластеризації економіки досягли Скандинавські країни, країни Північної Європи, Італія, Австрія [4].

Ефективність використання кластерного підходу у якості механізму інноваційно-інвестиційного розвитку базується на тому, що він забезпечує низку синергетичних ефектів:

- географічна концентрація дозволяє економити за рахунок швидкої виробничої взаємодії, полегшує доступ до спеціалізованої інформації та легкість координації між учасниками кластера;

- можливість акумулювання необхідних ресурсів забезпечує більш ефективне залучення та використання інвестицій;

- стійкі економічні зв'язки з постачальниками сировини та мережею збуту забезпечують підприємствам-учасникам кластеру можливість більш адекватно і швидше реагувати на потреби споживачів;

- спеціалізація та взаємне доповнення тісно пов'язаних підприємств і організацій сприяють зростанню конкурентоспроможності один одного;

- учасникам кластеру полегшується доступ до нових технологій, що використовуються у різних напрямках господарської діяльності, що дозволяє їм виконувати роль точок росту внутрішнього ринку і бази зовнішньої експансії;

- співпраця з науково-дослідними та освітніми закладами обумовлює створення ефективної системи навчання, підготовки та перепідготовки працівників;

- оскільки діяльність кластерів охоплює не лише підприємства, що безпосередньо входять до них, а й громадські організації, фінансові інститути, посередники, що сприяють коопераціям тощо, до інноваційного процесу включають постачальників та споживачів, а ще підприємства інших галузей;

- при функціонуванні кластерів проявляється синергетичний ефект від взаємодії підприємств, що взаємопов'язані з випуском певного виду продукції. В кластері передусім забезпечується об'єднання зусиль підприємств, органів управління, суб'єктів інвестиційної та інноваційної діяльності на певній території, що надає переваги у конкурентній боротьбі, сприяє впровадженню інновацій і раціональній організації постачання, виробництва й збуту, завдяки підвищенню конкурентоспроможності продукції, проведення гнучкої політики, необхідної в умовах ринкової кон'юнктури [5];

- розподіл ризиків між учасниками кластера;
- спільного використання інфраструктури: між підприємствами-учасниками кластера відбувається співробітництво з метою поглиблення виробничо-технологічної спеціалізації та кооперування, створення загальних обслуговуючих і допоміжних виробництв, об'єктів інфраструктури;

- ефект від зниження транзакційних витрат, в рамках кластера формується спільна база знань та інформації внаслідок їх перетоку між підприємствами кластера, що знижує специфічність того чи іншого ресурсу, а відповідно і транзакційні витрати [6]. Крім того, в рамках кластера знижуються витрати на пошук інформації, клієнтів, ведення переговорів тощо.

Об'єднання в кластер на основі вертикальної інтеграції формує не спонтанну концентрацію різноманітних наукових і технологічних винаходів, а певну систему поширення нових знань і технологій. При цьому найважливішою умовою ефективної трансформації винаходів в інновації, а інновації у конкурентні переваги є формування мережі стійких зв'язків між учасниками кластера [7].

Об'єктивними передумовами активізації інтеграційних процесів у забезпеченні інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості через створення організаційно-економічних утворень кластерного типу можна вважати такі:

- зростання значущості інновацій в економічному розвитку галузі, що актуалізує розвиток інноваційної співпраці та обумовлює необхідність інтеграції зусиль окремих учасників інноваційного процесу задля забезпечення сталого економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності;

- зниження рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції на зовнішніх та внутрішніх ринках;

- високий рівень зношеності основних фондів;

- низький рівень інноваційно-інвестиційної активності вітчизняних підприємств;

- зростання залежності діяльності підприємств від зовнішньоекономічної кон'юнктури;

- зниження якості професійної підготовки кадрів;

- нераціональне використання сировини та природних ресурсів;

- посилення економічної нестабільності;

Формування інтеграційних структур на основі кластерного підходу у харчовій промисловості України із врахуванням вищевикладених передумов, забезпечення не лише їх створення і становлення, але й умов ефективного функціонування, у кінцевому рахунку здатне перетворити кластери в ефективну систему, що, повною мірою, може відповідати передовим європейським стандартам.

Складність класифікації кластерів обумовлена їх різноманітністю. Так, в залежності від внутрішньої структури, кластери поділяють на дві групи:

- створені на базі малих та середніх підприємств;

- створені навколо крупних компаній і концернів.

Сформувавши кластери на базі цих двох груп, можна забезпечити поєднання переваг малосерійного виробництва із великомасштабним. У разі, коли крупні підприємства формують ядро кластера, навколо якого групуються малі фірми, користь безумовна. Переваги великих підприємств на світових ринках поєднуються з мобільністю малих і середніх підприємств. Існують різні типи кластерної політики, як і різні види

кластерів. Вони можуть залежати від виду організацій-учасників (державні або лише приватні), ініціатора політики (зверху-вниз чи знизу-вверх) та цілей (підвищити кількість підприємств або інвестиції) тощо [8]. Водночас, що для того, щоб відрізнити кластерну політику від інших типів політики, слід усвідомити, що така політика націлена не на певну галузь, а швидше на групу інститутів, компаній та послуг, інтегрованих у ланцюги доданої вартості [8]. Дослідники Баскського Інституту Дослідження конкурентоспроможності (Іспанія) [9] запропонували складові, чия присутність під час впровадження усіх етапів кластерної політики (на регіональному або національному рівнях) повинна призвести до її успішної реалізації. Встановивши важливість цих компонентів для управління політикою, було визначено, що чим вищий показник за кожним компонентом тим ефективнішою є кластерна політика. В той самий час низькі показники хоча б за одним із компонентів може призвести до суттєвого зниження ефективності всієї політики.

Щоб виміряти ці компоненти, було використано показники Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2015-2016 рр. Хоча можна було застосувати український Національний індекс конкурентоспроможності, щоб отримати більш регіональну перспективу, Глобальний індекс використовує більш нові дані, відображаючи спорідненість тенденцій і надає можливість міжнародного порівняння. Таким чином для вимірювання було створено п'ять груп показників, пов'язаних із вищезазначеними складовими: 1 – Людський капітал (знання та довгострокове бажання участі), 2 – Довіра (довіра між учасниками), 3 – Співпраця (платформа для комунікацій та спільна участь влади, дослідницьких установ та бізнесу), 4 – Політика 1 (сильний уряд), 5 – Політика 2 (політична стабільність та підтримка). Результати зображені на рис 1. Оцінки України є низькими майже у всіх категоріях. Найкращі показники у категоріях (1) Людський капітал та (3) Співпраця, але лише в тому, що стосується бізнесу та частково дослідницьких організацій та університетів. Найнижчі показники отримали показники влади, довіра та прозорість комунікацій. На основі цих результатів постає аргумент про помилку державного управління [10] як одну із причин слабкого проведення та поширення кластерної політики в Україні. З огляду на зазначені вище аргументи про помилку державному управлінні, основні шляхи вирішення проблеми слід шукати в таких трьох сферах: 1) розвитку стимулів; 2) забезпечення доступності інформації і 3) поліпшення розподілу влади і ресурсів [10].

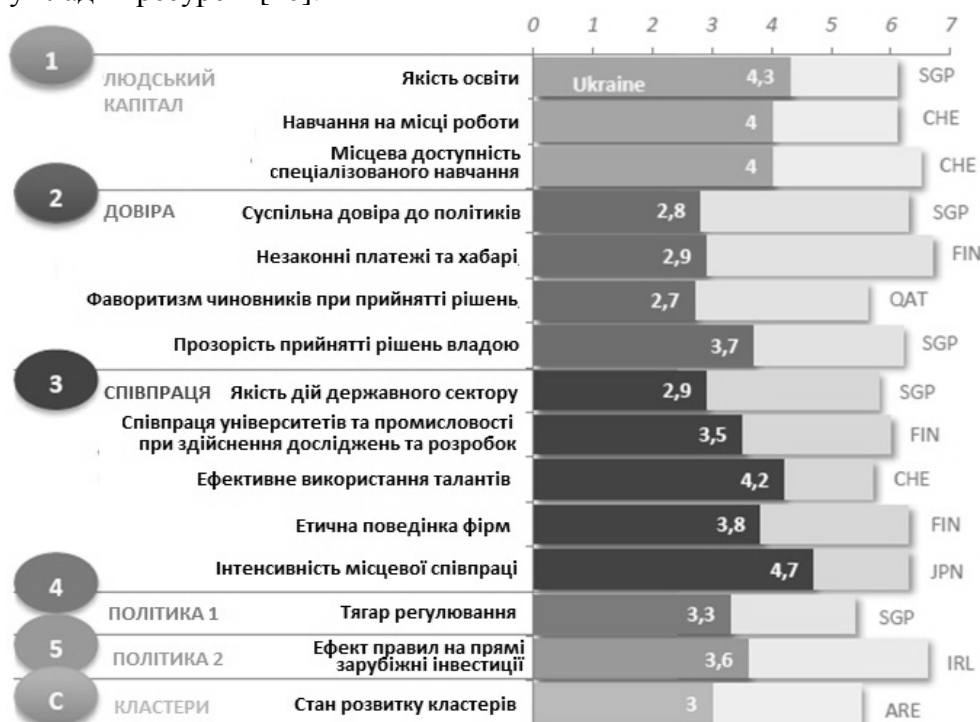

Рис 1. Основні складові кластерної політики: показники України та максимальні показники (із вказанням країни) у відповідній категорії

Джерело: [10] на основі Звіту глобальної конкурентоспроможності за 2015-2016 рр.

Примітка: бали: макс. 7 (найкраще) – мін. 1 (найгірше); аббревіатури країн: SGP – Сінгапур, CHE – Швейцарія, FIN – Фінляндія, QAT – Катар, JPN – Японія, IRL – Ірландія, ARE – ОАЕ

Відповідно до висновків дослідження Всесвітнього економічного форуму, Україна за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2015-2016 посіла 79-е місце серед 140 країн світу, втративши за рік три позиції (у попередньому рейтингу займала 76-у позицію) (табл.1). За висновками експертів Україна втратила як мінімум 10 позицій у рейтингу глобальної конкурентоспроможності під впливом погіршення загальноекономічного становища, руйнування інфраструктури, скорочення виробництва та зниження інвестиційної привабливості.

Таблиця 1

**Україна в рейтингу глобальної конкурентоспроможності
Всесвітнього економічного форуму***

Показник	Місце України		Сусіди України по рейтингу 2014- 2015	Країна-лідер (1 місце) у 2014-2015 рр.
	2014-2015 рр. (з 144 країн)	2013-2014 рр. (з 148 країн)		
Базові вимоги	87	91	Суринам, Бутан	Швейцарія
Якість інститутів	130	137	Нігерія, Бангладеш	Нова Зеландія
Інфраструктура	68	68	Іран, Гватемала	Гонконг
Макроекономічна стабільність	105	107	Киргизька республіка	Норвегія

Таблиця 1

**Україна в рейтингу глобальної конкурентоспроможності
Всесвітнього економічного форуму* (продовження)**

Показник	Місце України		Сусіди України по рейтингу 2014- 2015	Країна-лідер (1 місце) у 2014-2015 рр.
	2014-2015 рр. (з 144 країн)	2014-2015 рр. (з 144 країн)		
Охорона здоров'я	43	62	Ізраїль	Фінляндія
Вища освіта і професійна підготовка	40	43	Хорватія, Кенія	США
Ефективність ринку товарів і послуг	112	124	Бразилія, Росія	Фінляндія
Ефективність ринку праці	80	84	Польща	Швейцарія
Рівень розвитку фінансового ринку	107	117	Нікарагуа, Камерун	Гонконг
Технологічна готовність	85	94	Домініканська республіка, Ліван	Люксембург
Розмір ринку	38	38	Австрія, Швейцарія	США
Інновації та розвиток	92	95	Туніс, Намібія	Швейцарія
Конкурентоспроможність бізнесу	99	97	Камерун	Японія
Інновації	81	93	Уругвай, Таджикистан	Фінляндія
Глобальний індекс конкурентоспроможності	79	84	Хорватія, Словацька республіка	Швейцарія

* Джерело: [11,12]

Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) – це глобальне дослідження, яке проводиться Всесвітнім економічним форумом. Динаміка змін позицій України в рейтингу за Індексом глобальної конкурентоспроможності за період 2010-2016 рр. представлена у табл.2.

Таблиця 2

Динаміка змін позицій України в рейтингу за Індексом глобальної конкурентоспроможності за період 2010-2016 рр.

2010-2011 рр. (з 139 країн)	2011-2012 рр. (з 142 країн)	2012-2013 рр. (з 144 країн)	2013-2014 рр. (з 148 країн)	2014-2015 рр. (з 144 країн)	2015-2016 рр. (з 140 країн)
89	82	73	84	76	79

Вже багато років поспіль рейтинг очолюють Швейцарія та Сінгапур. У цьогорічному дослідженні до десятки найконкурентоспроможніших країн також увійшли США, Німеччина, Нідерланди, Японія, Гонконг, Фінляндія, Швеція, та Великобританія (рис. 2).

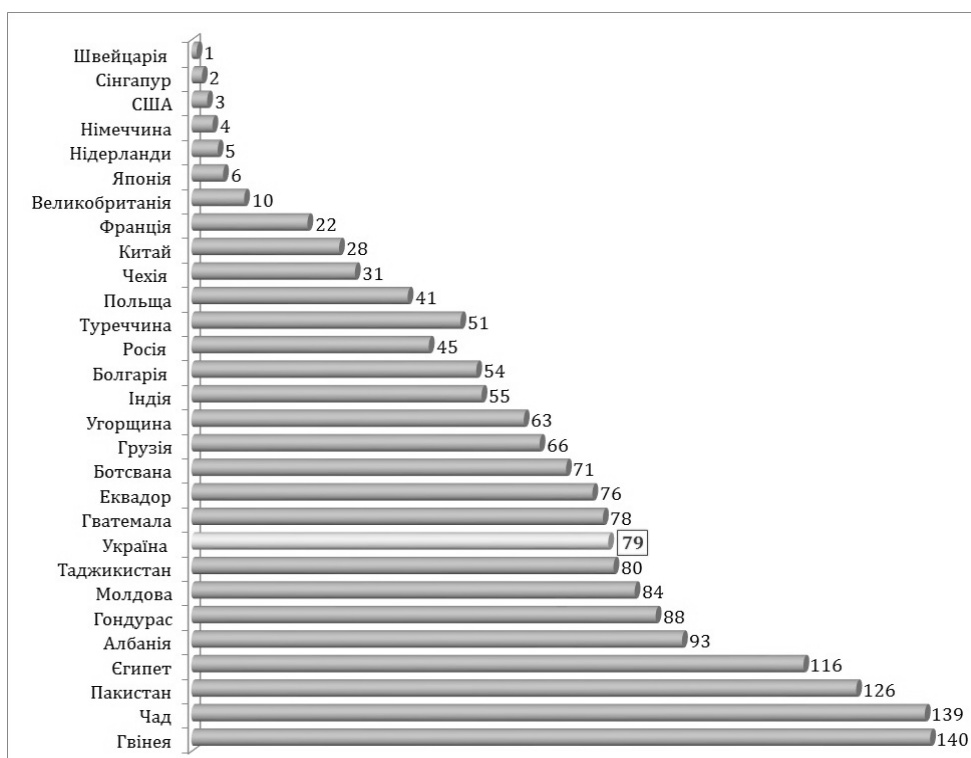

Рис. 2. Рейтинг країн за індексом глобальної конкурентоспроможності 2015-2016 рр.

Індекс глобальної конкурентоспроможності складається з більш ніж 100 змінних, які становлять 3 основні групи субіндексів: «Основні вимоги», «Підсилювачі продуктивності» та «Інновації та фактори вдосконалення». Згідно з даними дослідження, Україна найбільше втратила позицій за показниками, які характеризують розвиток інфраструктури, макроекономічне середовище та розвиток фінансового ринку країни. Причому, за деякими позиціями країна «очолює» списки з кінця, зокрема, за міцністю банків нам присвоєно 140 місце зі 140 країн світу; за регулюванням фондових бірж –135, за інфляційними змінами –134.

З метою порівняння сприятливості бізнес-середовища у різних країнах світу, щороку Світовим банком складається Індекс легкості ведення бізнесу (Ease of Doing Business Index), який базується на вивченні та квантифікації національних законів, правил та постанов щодо ведення підприємницької діяльності. В оцінці легкості ведення бізнесу «Doing Business-2015» Україна за рік піднялась з 112 позиції на 96 серед 189 країн, тим самим увійшовши в сотню рейтингу Всесвітнього банку (табл.3).

Таблиця 3

Україна в рейтингу легкості ведення бізнесу (Ease of doing business Index) *

Показник	Місце України		Зміни в рейтингу
	2014 р.	2015 р.	
Реєстрація підприємства	69	76	-7
Отримання дозволу на будівництво	68	70	-2
Підключення до системи електропостачання	182	185	-3
Реєстрація власності	88	59	+29
Кредитування	14	17	-3
Захист інвесторів	107	109	-2
Оподаткування	157	108	+49
Міжнародна торгівля	153	154	-1
Забезпечення виконання контрактів	44	43	+1
Закриття підприємства	141	142	-1
Індекс легкості ведення бізнесу	112	96	+16

*Розроблено за даними [13, 14]

Слід зауважити: що чим вища позиція країни в рейтингу легкості ведення бізнесу, тим сприятливіше середовище для відкриття та функціонування підприємницької діяльності.

Щороку американським дослідницьким центром «The Heritage Foundation» та газетою «The Wall Street Journal» опубліковується рейтинг економічної свободи країн світу (Index of Economic Freedom). Експерти Heritage Foundation визначають економічну свободу як "відсутність урядового втручання або перешкоджання виробництву, розподілу і споживанню товарів і послуг, за винятком необхідного громадянам захисту та підтримки свободи як такої". У рейтингу економічної свободи Україна у 2014 році зайняла 155-ту позицію серед 186 країн світу, отримавши найнижчі показники не тільки серед країн Європи, а й пострадянського простору.

Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) складається комбінований показник, який характеризує якість життя людини в країнах та регіонах світу, так званий індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index, HDI) [15]. Цей показник розподіляє країни на чотири рівні розвитку та містить індекс тривалості життя, освіти та доходів населення. У 2014 році Україна посіла 83 місце з 187 країн світу в Індексі людського розвитку. За період з 1990 до 2014 року значення індексу зросло в середньому на 4,1 %.

Успішне функціонування вітчизняних підприємств на сучасному етапі розвитку економіки безпосередньо залежить від активної інноваційної діяльності. Ефективність діяльності підприємства багато в чому залежить від того, наскільки точно і безпомилково обирає ділових партнерів. При цьому підприємствам слід максимально використовувати умови, створені зовнішнім середовищем, та можливості, що існують у внутрішньому середовищі.

Жорстка конкурентна боротьба на світових ринках з високим ступенем представництва різних суб'єктів господарювання потребує від України пошуку шляхів підвищення конкурентоспроможності національної економіки, формування у країні потужного інноваційного та науково-технічного потенціалу, сприятливого бізнес-середовища, що в перспективі дозволить зайняти гідні позиції на міжнародних ринках.

Стратегічні пріоритети України щодо підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності повинні відображатись у системі поступових кроків адаптації національної економіки до змін світових глобалізаційних та інтеграційних процесів.

Для переходу вітчизняної економіки на якісно новий рівень розвитку та підвищення міжнародної конкурентоспроможності необхідно розробити дієву систему державного управління (концепції, стратегії розвитку, програми, механізми тощо), спрямовану на реалізацію політики перерозподілу ресурсів на користь інноваційного розвитку шляхом підтримки наукоємних галузей, формування попиту на інтелектуальну продукцію, впровадження прогресивних нововведень. Високий рівень технологічної готовності міг би стати підґрунтям для підвищення конкурентоспроможності українських компаній на зовнішніх ринках, а впровадження передових інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності урядових структур дозволило значно підвищити оцінку країни в рейтингах у позиції ефективності роботи державних інституцій.

Література

1. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року /за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. – 182 с.
2. Економіка й організація інноваційної діяльності: навч. Посіб./ [Цигилик І.І., Крпельницька С.О., Мозіль О.І., Ткачук І.Г.].- К.: Центр навчальної літератури, 2004-128 с.
3. Ленчук Е.Б., Власкин Г.А. Кластерный подход в стратегии инновационного развития зарубежных стран электронный ресурс/ Е. Б. Ленчук, Г.А, Власкин/ Режим доступа: <http://institutions.com/strategies/1928-klasternyj-podxod-v-strategii. htm>

4. Портер М. Международная конкуренция: конкурентные преимущества стран.- пер. С англ./ м. портер.- М.: Международные отношения, 2003.-896 с.
5. Особливості формування регіональних агропромислових кластерів/ [Кропивко М.Ф., Мазоренко Д.І., Белебега О.І., Бакум В.В.] // Економіка АПК.-2008.- № 10.- С. 7-15
6. Хасанов Р.Х. Синергетический эффект кластера // www.pmjjobs.net.
7. Гужвенко С.М. Формування кластерів в АПК як ефективний інструмент регіонального розвитку/ Гужвенко С.М. // Вісник Східноєвроп. Ун-ту економ. І менеджменту. Серія економіка і менеджмент.-Черкаси: 2009, № 1(5).-С. 141-148
8. Borrás, S and Tsagdis, D. (2008): Cluster Policies in Europe: Firms, Institutions and Governance. Cheltenham: Edward Elgar Publishers. ISBN: 9781845427580. 304 ps. Translation into Polish: “Polityki klastrowe w Europie. Przedsiębiorstwa, instytucje i zarządzanie”, Warsaw: Ecroys, 2012.
9. Konstantynova, A.; Wilson, J. R. (2014). *Comparing Cluster Policies: An Analytical Framework – Orkestra Instituto Vasco de Competitividad* (Orkestra Working Paper No. 2014-R01).
10. Keech, R. William; Munger, Michael C.; Simon, C. (2012). Market Failure and Government Failure. In *Public Choice World Congress*. Miami.
11. The Global Competitiveness Report 2013-2014. (2014). Retrieved from: Retrieved from : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf.
12. The Global Competitiveness Report 2014-2015. (2015). Retrieved from : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf.
13. World Bank Ease of Doing Business Report 2014. (2014). Retrieved from : <http://www.doingbusiness.org/rankings>.
14. Human Development Report 2014. (2014). Retrieved from : hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14-report-en-1.pdf
15. The official site of World Economic Forum (2015), “The Human Capital Report”, available at:<http://knoema.ru/HCR2015/the-human-capital-report-2015.1>.
16. Офіційний сайт Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку, «Глобальний аналіз якості та безпеки життя» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://wdc.org.ua/en/services/country-profiles-visualization>.
17. Охота В. І. Конкурентоспроможність України на світовій економічній арені / Віталій Іванович Охота // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 19. – № 1. – С. 84-90. – ISSN 1993-0259.
18. Петухова О.М. Кластеризація як можливість реалізації інноваційних стратегій: Моногр.- К.: НУХТ, 2012.- 263 с.
19. The Global Competitiveness Report 2014-2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/rankings>.
20. Інформаційний Сайт VoxUkraine.org [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://voxukraine.org/uk/>